

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021

ГОД. VI, БР. 11
ШТИП, 2021

VOL. VI, NO 11
STIP, 2021

ПАЛИМПСЕСТ

**Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања**

PALIMPSEST

**International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research**

**Год. 6, Бр. 11
Штип, 2021**

**Vol. 6, No 11
Stip, 2021**

**PALMK, VOL 6, NO 11, STIP, 2021
DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM21116>**

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

- 11 СЕЌАВАЊЕ: проф. д-р Виолета Димова,**
прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
IN MEMORIAM: prof. Violeta Dimova,
the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- 29 ПРЕДГОВОР (ОД „ПАЛИМПСЕСТ“ БР. 1)**
Проф. д-р Виолета Димова, прв декан на Филолошкиот факултет во Штип
FOREWORD (FROM “PALIMPSEST” NO 1)
Prof. Violeta Dimova, the first Dean of the Faculty of Philology in Stip
- ЈАЗИК / LANGUAGE**
- 33 Виолета Јанушева**
СЕМАНТИЧКИ ФОРМУЛИ ЗА ИЗРАЗУВАЊЕ НА ЛОГИЧКИТЕ ПЕРСОНАЛНИ
ПЕРИФРАЗИ ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК
Violeta Janusheva
SEMANTIC FORMULAS FOR EXPRESSING LOGICAL PERSONAL PERIPHRASES
IN THE MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE
- 47 Öztürk Emiroğlu**
YENİ LİSAN VE ÖMER SEYFETTİN
Öztürk Emiroğlu
CONTEMPORARY LANGUAGE AND ÖMER SEYFETTİN
- 59 Federica Ambroso**
JEUX DE MOTS ET EN JEUX DE LA TRADUCTION: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ*
DE PETROS MARTINIDIS EN FRANÇAIS ET EN ITALIEN
Federica Ambroso
PUNS AND TRANSLATION CHALLENGES: *ΜΟΙΡΑΙΟΙ ΑΝΤΙΚΑΤΟΠΤΡΙΣΜΟΙ* BY
PETROS MARTINIDIS IN FRENCH AND IN ITALIAN
- 73 Емилија Тасева, Билјана Ивановска**
МЕТАФОРИЧНИ КОНЦЕПТИ КАЈ СОМАТИЗМИТЕ ВО ГЕРМАНСКАТА И ВО
МАКЕДОНСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА
Emilija Taseva, Biljana Ivanovska
METAPHORICAL CONCEPTS OF SOMATIC EXPRESSIONS IN GERMAN AND
MACEDONIAN PHRASEOLOGY
- 85 Марија Гркова**
МНОЖИНСКИТЕ ФОРМИ НА ИМЕНКИТЕ ОД МАШКИ РОД ВО
МАКЕДОНСКИОТ И ВО СРПСКИОТ ЈАЗИК
Marija Grkova
THE MASCULINE NOUNS IN MACEDONIAN AND SERBIAN LANGUAGE

- 95 Лилјана Макаријоска**
ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ НА ПЕТРЕ БИЦЕВСКИ
Liljana Makarijoska
LINGUISTIC EXPRESSION OF PETRE BICEVSKI
- 109 Марија Карадаковска**
ТЕОРИИ ЗА ЗАЕМАЊЕТО, ВИДОВИ ЗАЕМКА И
АДАПТАЦИЈА НА ЗАЕМКИТЕ
Marija Karadakovska
THEORIES OF BORROWING, LOANWORD TYPOLOGY
AND LOANWORD ADAPTATION
- КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE**
- 125 Dijana Tica, Emir Muhić, Željka Babić**
PRESENTATION OF PANDEMICS IN LITERATURE
- 135 Mariantonio Tramite**
CELL-PHONE NOVELS: UN PUNTO DI VISTA LINGUISTICO-LETTERARIO
(E SOCIO-CULTURALE) DIETRO IL FENOMENO DEI ROMANZI SU
CELLULARE IN ITALIA
Mariantonia Tramite
CELL-PHONE NOVELS: A LINGUISTIC AND LITERARY
(AND SOCIO-CULTURAL) POINT OF VIEW BEHIND THE
PHENOMENON OF MOBILE NOVELS IN ITALY
- 147 Бобан Перески, Ранко Младеноски**
МЕТАФОРАТА ВО РОМАНОТ „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“
ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Boban Pereski, Ranko Mladenoski
THE METAPHOR IN THE NOVEL “THE MATHEMATICIAN’S DAUGHTER”
BY VENKO ANDONOVSKI
- 161 Нина Анастасова-Шкрињариќ**
МИТОЛОГИЗАЦИЈА НА АСТРОФЕНОМЕНИТЕ
(АРХЕОАСТРОНОМСКИ И ЕТНОАСТРОНОМСКИ ДЕКОДИРАЊА
НА СЛОВЕНСКИ МИТОВИ ВРЗ ГРАЃА ОД ЗАПИСИТЕ НА СЕРПЕНКОВ)
Nina Anastasova-Shkrinjarik
MYTHOLOGISATION OF ASTROPHENOMENA (ARCHAEOASTRONOMIC
AND ETHNO-ASTRONOMICAL DECODING OF SLAVIC MYTHS IN
SERPENKOV’S FOLKLORE MATERIAL)
- 171 Ана Витанова-Рингачева**
БАЛКАНСКИТЕ ВОЈНИ И ПРВАТА СВЕТСКА ВОЈНА КАКО МОТИВИ ВО
НАРОДНИТЕ ПЕСНИ ОД СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО
Ana Vitanova-Ringaceva
THE BALKAN WARS AND THE FIRST WORLD WAR AS MOTIFS IN THE FOLK
SONGS FROM STRUMICA AND STRUMICA REGION

- 183 Славчо Ковилоски**
РАСКАЖУВАЧКОТО ПЕРО НА МАРИЈА ЗРНЕВА
Slavcho Koviloski
MARIJA ZRNEVA'S STORYTELLING PEN
- 191 Иван Антоновски**
МИНИ-ЕСЕЈОТ КАКО ФОРМА ВО ЕСЕИСТИЧКИОТ ОПУС
НА ГОРАН СТЕФАНОВСКИ
Ivan Antonovski
MINI-ESSAY AS A FORM IN GORAN STEFANOVSKI'S ESSAYISTIC WORKS
- КУЛТУРА / CULTURE**
- 203 Жарко Миленич**
ПЕРЕВОД С ЯЗЫКА ЛИТЕРАТУРЫ НА ЯЗЫК ФИЛЬМА
НА ПРИМЕРЕ «СТАЛКЕРА» АНДРЕЯ ТАРКОВСКОГО
Zarko Milenic
TRANSLATION FROM THE LANGUAGE OF THE LITERATURE
TO THE LANGUAGE OF THE FILM ON THE EXAMPLE
OF "STALKER" BY ANDREY TARKOVSKY
- 211 Sunčana Tuksar, Mauro Dujmović**
"THE ACCIDENTAL TOURIST" IN THE CONTEXT OF ZOOMED-IN
IMAGES IN THE MULTIMODAL INTERPERSONAL VIDEO COMMUNICATION
- 227 Екатерина Намичева, Петар Намичев**
КУЛТУРНА ОДРЖЛИВОСТ И АРХИТЕКТОНСКО НАСЛЕДСТВО
Ekaterina Namicheva, Petar Namichev
CULTURAL SUSTAINABILITY AND ARCHITECTURAL HERITAGE
- 241 Mariya Leontik**
KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NDE TÜRKOLJİ
ÇALIŞMALARININ GERÇEKLEŞTİRİLDİĞİ KURUMLAR
Marija Leontik
TURKOLOGICAL RESEARCH IN THE INSTITUTIONS OF THE
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA
- 251 Rabia Ruşid**
DOĞU MAKEDONYA'DA BULUNAN DELİKLİ TAŞ ETRAFINDAKİ
İNANIŞ VE UYGULAMALAR
Rabia Ruşid
BELIEFS AND RITUALS IN THE KAMNIK CANYON IN EASTERN MACEDONIA
- МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY**
- 261 Milena Sazdovska-Pigulovska**
ORGANIZATION OF ONLINE LANGUAGE AND TRANSLATION TEACHING AND
EXAMINATION IN TIMES OF COVID-19

- 273 François Schmitt**
QUELLES APPROCHES DIDACTIQUES POUR LA
COMPOSANTE SOCIOCULTURELLE DU FRANÇAIS LANGUE ÉTRANGÈRE ?
François Schmitt
WHAT DIDACTIC APPROACHES FOR THE SOCIOCULTURAL
CONTENT TO TEACHING FRENCH AS A FOREIGN LANGUAGE?

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 287 Билјана Ивановска**
ОСВРТ КОН КНИГАТА „ПРАГМАТИКА: ЈАЗИК И КОМУНИКАЦИЈА“
Biljana Ivanovska
REVIEW OF THE BOOK “PRAGMATICS: LANGUAGE AND COMMUNICATION”

- 291 Ранко Младеноски, Бобан Перески**
ЛАБИРИНТ ОД КНИЖЕВНА ФИКЦИЈА И ЖИВОТНА СТВАРНОСТ
Ranko Mladenoski, Boban Pereski
A LABYRINTH OF LITERARY FICTION AND LIFE REALITY

- 299 Марина Мијаковска**
„КОМПЈУТЕРСКА ПОЕЗИЈА“ ВО ЕРАТА НА МАС-МЕДИУМИТЕ
Marina Mijakovska
“COMPUTER POETRY” IN THE MASS MEDIA ERA

ДОДАТОК / APPENDIX

- 307 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ**
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ЈАЗИЧНИОТ ИЗРАЗ НА ПЕТРЕ БИЦЕВСКИ

Лилјана Макаријоска

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

lmakarijoska@gmail.com

Апстракт: Предмет на нашата анализа се лексичките особености во романите на Петре Бицевски, автор којшто ја открива судбината на сострадалниците искорнати од родниот крај, судбински поврзани со заедничката болка. Се осврнуваме на дијалектната лексика, на пр.: *баварутка, се борави, голифанец, карадарка, муравешка, олебен, призна, скрчан*, но и на употребата на турцизмите и грцизмите, што се должи на нивната застапеност во родниот говор на авторот. При употребата на фразеолошките изрази, на пр.: *се одмотува клопчето, си ја чине водата, си го даде газот под кирија, се измеша со туѓа крв*, Бицевски честопати внесува нови елементи за да го приспособи изразот на конкретната ситуација, на социјалната и на индивидуалната карактеристика на ликовите, збогатувајќи ја на своевиден начин националната, народна фразеологија: *му влегол ѓаволот под кошула, замеша невкусна каша, поминал низ трње и капини, се нижеа како црна врвца, не сме паселе заедно овци и говеда*.

Клучни зборови: *македонска литература, лексика, дијалектизми, турцизми, грцизми, фразеолошки изрази.*

Вовед

Петре Бицевски е автор кој своето прозно творештво¹ го посветува на судбината на децата бегалци од Егејска Македонија, којашто е длабоко врежана во неговите мисли и која тој се обидува да ја стави на парче хартија за да остави траги за идните поколенија.

Копнежот за враќање во родните огништа бил сеприсутен во постоењето, битисувањето на сострадалниците на Бицевски, но неминовно изминуваат годините и заминуваат и генерациите кои го доживеале или преживеале тоа зло. Миодраг Друговац осврнувајќи се на романот „Нашите коски“ (2005, стр. 179) истакнува дека „моралната лекција е содржана во тоа дали откорнатикот има или нема свој вистински пристан доколку ја прекине

¹ Предмет на нашата анализа се делата: *Атеистот* (2013), *Даскалот* (2011), *Класје* (2004), *Нашите коски* (2005), *Песната на грдото тиле* (2013), *Плачот на децата и мајките* (2013), *Судбина* прв дел (2003) и втор дел (2008).

антејската врска со своето минато и со своето родно огниште... откорнатикот е несреќник, но не и загубеник сè додека ја чувствува во себе заветната искра од татковото огниште“. Петре Бицевски пишува од душата, на еден свој исповеднички начин, со колоритен јазик и јасен израз, откривајќи ја судбината на цела галерија личности откорнати од родниот крај.

Бицевски ја гради содржината на своите романи низ страдалничкиот живот на децата бегалци, низ случувањата во прадедовата и дедовата земја и видувањето на тиеслучувањашто е исполнето и со верба, но и со изгубена надеж. Страдалниците се судбински поврзани со заедничката болка и раната што не можат да ја залечат, постојано барајќи одговор на прашањата: „Каква е оваа казна господи“, „Што чудо ќе биде ова господи?!“, „Што катара ќе биде ова?! Каде е нашето сонце? (НК: 8), „До кога, господи, ќе нè делат како стадо?“ брат од брат, сестричка од братче (НК: 37).

Сите сострадалници во своето срце носат исти желби: да им се знае гробнината, да не забораваат од каде се откорнати, каде им е коренот и пак да се вратат на татковото, на родното огниште. А, се чини, нема семејна судбина, зашто откако биле распрскани низ светот, секој член на семејството имал своја судбина, свој трнлив пат, свои страдања и болка и многу, многу спомени. За децата одделени од родителите секој чекор бил чекор на неизвесност, проследен со солзи, грч на усните, непроспиени ноќи, а најголемо богатство се спомените за родниот дом и „пљачките“ подадени од мајката на разделбата со зборовите: – Варди ја сестра ти Ленче да не настине и ако прилегнете некаде, пљачките стави си ги под изглавјето! – Чедо, варди го брат ти Гоце! – А како да го вардам мамо, кој мене да ме варди! – Варди го, мајкино чедо, пули да не му се одврзат опинчињата и шпримките да не му се олабаваат! (НК: 123).

Бицевски раскажува со разбирлив, близок јазик во кој е нескриена болката всадена во душата за оние за кои раскажува, за своите сострадалници, па ќе забележи: – Ние се чувствуваме како анатемисани и откорнати од некоја силна бура и невреме и така откорнати се најдовме далеку од родното огниште, од своето сонце и поднебје, од планините, реките со доловите (Суд1: 80), само еден Господ знае каков ќе биде крајот и со нас и со нашите деца... Ова не ти го повторувам, за да ти ја расчепкам раната, која никогаш додека си жив на тебе и таквите како тебе, нема да им се затвори (ПДМ: 104), Не е овој обичен дожд. И Господ плаче на бегалската, на вашата судбина (Суд2: 9).

Дијалектна лексика

Употребата на дијалектната лексика претставува непресушен извор за збогатување на македонскиот лексички фонд и за потсилување на литературниот исказ преку подбор на лексемите без нарушување на јазичната норма, а овозможува и поголема изразност и посоодветно пренесување на атмосферата, карактерот на ликовите итн. (сп. и Паноска, 1972, стр. 205–219; Шапкалиска, 1982; Макаријоска, 2019, стр. 105–130; Макаријоска, Цубалевска, 2020, стр. 49–57).

Во авторскиот текст, во бројните дијалози, Бицевски употребува дијалектна лексика, со која се потсилува исказот, на пр.: бабарутка ‘кокиче’: Сите се бели како бабарутки (ПДМ: 231), бобче ‘гравче’: Најстарата Ѓупка првин ми топеше жарчиња, ме миеше со лековита вода, ми пулеше со бобчиња (Кл: 114), се борави ‘се влошува, расипува’: Времето се борави, им рече Тина (Суд2: 273), ваден ‘денес’: Од ваден натаму што сака нека биде (Суд2: 138), голифанец ‘непролетано пиле’: цифкаат како голифанци (Суд1: 134), г’нга ‘пелтечи’: Сполај му на Господа, детето веќе не г’нга (Суд1: 101), г’нгање ‘пелтечење’: За г’нгањето многу време шетаваме (Суд1: 110), Сето ова го изговорило без г’нгање, како да му се одврзал јазикот (Суд1: 101), ѓон ‘утка’: откај тополите, песната на ѓонот, чисто и гласно влегуваше низ отворениот прозорец во одајката (Суд2: 73), Така грдото пиле понекогаш пеело како жајна или сојка, друг пат како ќос, кукавица или ѓон (ППП: 66), одеднаш се јавува ѓонот од огромната крошна на костенот, а по него штурче по штурче се огласува (Кл: 135), жегне ‘запали’: Стани Алексо, жегни ја струјата да ѝ се радуваме на одајата, на светлината (Кл: 107), жилетка ‘елек’: извади една слика од внатрешниот џеб на војничката блуза, ја изгледа и пак ја стави во џепчето на жилетката (ПДМ: 128), залупка ‘дрвен сад со поклопка за носење храна на нива; капак’: Отвори ја Божин, залупката, му рече таа и им ги подели печените пиперки (Суд2: 103), затулјавен ‘занесен, замаен’: Одете како затулјавени, но гледајте насекаде што се случува очињата четири да ви играат (ПДМ: 73), истреми ‘длабоко копа’: Цело лозје ни го истремија со дикелите (НК: 43), кадишка ‘скокотка’: Значи ти ме кадишкеш, му рече Митре (Суд1: 123), фати нешто да ја кадишка по снагата (Суд1: 214), капица ‘стројна жена’: Мојата мајка беше калеша и висока жена, како капица, со долги црни плетенки (ПДМ: 302), карадарка ‘селски говеда’: спиеја со татко му додека ја пасеа селската карадарка (НК: 157), Сигурно говедарот ја донел карадарката (Суд2: 119), киниса ‘тргна’: си ја зеде секирата и киниса со другите дрвари (НК:17), сакаше да киниса по него, ама не ја пуштија (Кл: 43), кладе ‘стави’: Утре ќе се кладе некаков крај, сите ќе се вратат (НК: 21), Доктор Пашков овие неколку деноноќија, око на око не кладе (Дас: 263), клапичка ‘замка на врата што по потреба се отвора и затвора’: тој стана, ја заклучи вратата со френкот, ја стави клапичката, ја потпре со големиот камен за да биде сигурен, ја залости со дрвениот лост (Кл: 28), кленса ‘вид игра со стап’: Ти имаше само десет години и така играјќи кленса те погодив во десното око и оттогаш остана со едно око (ПДМ: 149), книга ‘документ’: ќе настојуваме и ќе се молиме да излезат вашите книги и ќе можете да се вратите во родниот крај. Штом ќе бидат готови книгите, вели бај Митар, графиото по службена должност ќе ги испрати до конзулатот (Суд1: 226), копања ‘корито’: Дојди да ја подместиме копањата со испраните алишта за да можам полесно и побргу да ги раширам на сирмата (Суд1: 207), Зошто сам ја дигаш копањата? (Суд1: 207), копрала ‘стап, остен’: потоа писна силно како некој да ја брцна со копрала, остен во слабините (ПДМ: 271), крп ‘тркалезна

штица за месење леб’: и наседнаа околу синијата и кргот на новата полата (Кл: 159), кртешница ‘митралез’: Ни гулињата затаија, ни кртешниците замолкнаа (НК: 56), пукаа со устите како со кртешници (ПДМ: 307) ласне ‘светне’: Дај ми го шпиртото да л’снам, пак им рече тој (ППП: 245), лаф ‘збор’: По лафот не личиш на Србин, ни на Бугарин, му реков (НК: 97), и за него почнаа да кружат лоши лафови (НК: 50), На никого ни лаф, што било тоа да те издадам (НК: 163), лафи ‘зборува’: Па ти нашински лафиш? (НК: 130), Според облеката и лафот што го лафиш ти си од овој крај (Суд2: 67), лачи ‘оддели’: Вие господа не бевте во нашето село кога ги лачеа децата од мајките (ПДМ: 142), муравешка ‘мравка’: За какви муравешки лафиш Кољо, во каков мравјалник ќе те однесеа? (Суд1: 71), цела снага ми се затресе како муравешки да ме полазеа (Суд1: 216), оват ‘инсект што го напаѓа добитокот’: краставиот грб редовно бил опседнат со разни муви и бубачки, со оси и овати, со стршели (ППП: 66), онден ‘задутре’: Утре е сабота, а ондин Света Недела (Суд1: 121), опита ‘праша’: Господи, само за домаќинката да не ме опита (Кл: 5), ако не ме опиташе мене, тешко кој влегуваше сам (НК: 45), орлиште ‘средсело, каде што се игра оро’: Тоа утро во селото Горно Пожарско вриеше како во кошница... едни се буфтаа горе-долу, други почнаа да се собираат на орлиштето (ПДМ: 7), парампеш ‘длабока вертикална пештера’: сонив страшен сон, како да пропаднала таа, Јана, во еден парампеш, ама парампешот бил полн со вода од која се испаруваше густа пареа. Иако околу парампешот имаше насобрано многу возрасни луѓе жени и мажи, никој не се осмелуваше да влезе внатре (Суд1: 8), пеза ‘подбив, шега’: Срам ми е, сите со мене се подбиват пеза (Кл: 5), пљачки ‘алишта, покуќнина’: уште ти мирисаат пљачките на родниот крај (Кл: 138), ги натоварија пљачките (НК: 38), Што чекате вие? Што не си ги соберете пљачките? (ПДМ: 289), повјаса ‘побрза’: Добро е што било сон, повјасав да си речам (НК: 36), повти ‘науми’: секој што ќе повти може да се шета (Суд1: 49), помолија ‘работење без пари’: и да повикам уште некои на помолија (Суд1: 204), пули ‘гледа’: Пули, пули Петре, с’т е на тебе, ќе му речеше. Море Петре, пули го внукот, како каpidан е (НК: 169), Пули ја сестра ти Пена. Пена да ја пулиш, да не се изгуби, лиотот да не ја изеде (ПДМ: 71), Пули по патот, пред себе, а не настрана како зејгур (ПДМ: 374), пурде ‘некрстено машко бебе’: Повиј го ти пурде, ѝ рече Кољо на Јана (Суд1: 59), пцун ‘манџа’: Ако си за леб, еве ти го мојот, а за пцун и добици нема повеќе во Горно Пожарско (НК: 81), Бино, гледај, не го фрлај торбулето така, ќе си го истуриш пцунот (Кл: 132), п’ф ‘стаорец’: Ако бевме на отворено, ќе нè накиснеше како п’фови (ПДМ: 216), Ако нè види оној со коженото палто, или некој друг ќе нè затвори во визбата заедно со п’фовите и мачките (ПДМ: 243), разбудина ‘раздвижи’: Патниците се разбудинаа, едни се симнуваа други се качуваа (НК: 64), секне ‘гасне’: Оттогаш баба ми Боца почнала да ѝ служи на црквата Свети Јован, каде ги секнела и ги собирала догорените свеќи (ППП: 63), сирма ‘жица’: за ципот беше врзан со бодликава сирма (Суд2: 65), Јас ќе ги истресувам, а

ти закачувај ги на сирмата (Суд1: 207), скорни ‘обувки, чизми’: си ги собу скорните, ја стави каџијата во сандачето над белиот чаршав (НК: 93), скрчан ‘крлеж’: Кога целиот стана смиљ, пукна како скрчан (НК: 34), Ако сега не се изнаплачам, мислам дека ќе пукнам како наџицан скрчан (Суд1: 128), тешка ‘бремена’: Прости ми вчерашна Света Недело што не му кажав на Кољо дека сум тешка (Суд1: 209), трјотини ‘струготини’: на сите ни дадоа чорбеста каша, помалите деца не успеаја да ја изедат, а поголемите, откако ја изедоа и нивната, легнаа во трјотините (ПДМ: 156), турлинка ‘трошка’: Јана го прибра јадењето што им остана, а турлинките, откако ги собра во крпата, ги фрли во капините (Суд1: 69), уловејка ‘вид птица’: почна да се врти и гледа како исплашена уловејка (Суд1: 164), улога ‘змија осојница’: го намурти челото, ги подзамижа очите и почна да с’ска како улогата (ПДМ: 26) чавартијата ‘заградено место за стоката’: Козите и другиот добиток станаа нестрпливи, па удрија рогови со рогови, го прерипаа набрзина принаправениот плет на чавартијата (НК: 151), шајтанка ‘велосипед’: Секоја вечер со шајтанките ќе си одиме (Суд1: 34), Мене шајтанката не ми пречи во учењето (Суд1: 67), Зарем првпат се вози детето на шајтанката (Суд1: 68).

Турцизми

Турските заемки во македонската литература му придаваат разговорен белег на исказот (сп. и Макаријоска, Цубалевска, 2017, стр. 183–198; Ташова, 2016, стр. 79–82), го карактеризираат јазичниот израз на ликовите, а Бицевски ги употребува и поради тоа што тие, впрочем, претставуваат дел од лексичкиот фонд на воденскиот говор, на пр. во описи на руралната или урбаната средина, покуќнината, алати, облека, храна и сл.: сокак ‘улица’: ќе талкам како глува кучка низ сокаците (Суд2: 143), џаде ‘улица’: симни ги долу на џадето (ПДМ: 125), веднаш сврте десно од џадето (Суд2: 96), долап ‘орман во сид, плакар, ниша; сандак, ковчег’: Кажете им нека не се кријат по долапите и сандаците (НК: 10), душек ‘постилка наполнета со волна или др. на која се спие’: На креветот немаше ништо, ниту душек, ниту чаршафи, ниту пак перница (Дас: 36), јамболија ‘волнена покривка’: се покриваа со разни покривачи, јамболии и веленца (ПГП: 55), перде ‘завеса’: го затвори прозорецот, го тргна пердето (Суд1: 161), синија ‘ниска тркалезна маса за јадење; тепсија’: Седнав на синијата, а на неа само неколку коски од кокошки (Кл: 161), Не би час сите аргати ги измија рацете и наседнаа околу синијата и кргот на новата полата (Кл: 159), тепсија ‘плиток широк бакарен сад (или од друг материјал) во кој се печат пите и др.’: остави полна тепсија со печени кокошки (Кл: 11), ѓум ‘голем бакарен сад за вода’: Земи го ѓумот и оди (ПДМ: 60), чоканче ‘стаклен сад, шишенце односно чаша, со специјална намена за служење и пиење ракија’: испија по едно чоканче ракија во мензата (Суд1: 211), Не испи многу, само три чоканчиња (Суд1: 224), мистрија ‘сидарска алатка’: Но ти, пак ја зеде мистријата (Кл: 159), баклава ‘пита од тенки кори со мелени ореви, прелиена со шербет’: насекаде во дворот замириса на пресни сарлии и баклави (Кл: 53) и др.

Турските лексички елементи во македонската проза може да имаат и психолошка изразна вредност, особено оние со апстрактна содржина што служат за опис на душевните состојби, како на пример тегоба, грижа, непријатни чувства: гајле ‘грижа’: ме стави на голема мака и гајле (ПДМ: 35), за мене, чедо, ич гајле да немаш (НК: 124), дерт ‘грижа, мака, тешкотија, тага, јад’: Диме, едно на мајка, не си ставај душата на дерд да не си налепиш некоја офтика (НК: 124), се дердосува ‘се грижи, тагува, се јадосува’: За мене искро мајкина, ич да не се дердосуваш (ППП: 60), се сакалдисува ‘се вознемири, се изнервира’: Ти не се сакалдисувај за ништо (Суд1: 101), Ич да не се двоумиш и сакалдисуваш, ја убедуваше (Суд2: 209), шубе ‘сомнеж, недоверба’: ама и нему му стана шубе (Суд1: 139), раат ‘безгрижен, мирен, спокоен’: Не оти ќе не остават на раат (Кл: 5), Еее, сега раат ќе видиме, нема да не лајат селските кучиња (Кл: 100), далдиса ‘(се) занесе, (се) внесе во нешто; тргне по нешто’: луд ли сум, та сум далдисал во прозорецот (Кл: 37), далдисан ‘занесен’: долго остана под стреите, далдисан некаде во минатото (Кл: 102), гледаше како далдисан (ПДМ: 90), но и чувства како на пример радост, среќа, жал, љубов, надеж, копнеж: ќеф ‘волја, добро расположение, радост, уживање’: како да му се направи ќефот на Трпко (НК: 93), нема да ти биде ниту лесно, ниту едноставно, но ниту по ќеф (Дас: 244), мерак ‘силна желба, копнеж, страст’: имав мерак и да истепам некого особено ако се правеше посилен и поербап од мене (НК: 45), Годините вистина ми се многу Тино, ама желбата и меракот ми беа уште поголеми (Суд2: 134), баксуз ‘несреќа, неволја’: Белким не сме толку баксуз (Суд1: 139).

Грцизми

И грцизмите претставуваат дел од родниот говор на Бицевски – воденскиот (сп. и Георгиевски, Макаријоска, 2015, стр. 103–183), а во некои случаи нивната употреба е изнудена од раскажувањето, временскиот контекст и сл. (на пр. борондар, декастирио, педомазома, тавтота, филаќа): армас ‘свршувачка’, армаса ‘посврши’: на нивниот армас сите биле присутни, освен единствениот брат на девојката (Суд2: 92), умре една вечер пред армасот (НК: 71), Таа се армаса за Калин кога имаше четиринаесет години (Суд2: 53), кога стаса за женење го армасавме за Гица Капинкова (ПДМ: 11), армасник ‘свршеник’: Така поредени, веднаш до ковчетот одеа армасникот со родителите (НК: 72), армасника ‘свршеница’: Со неговото доаѓање најмногу се израдува неговата армасника Гица (Суд2: 188), борондар ‘војник’: Сите борондари го ловеле, ама досега никому не му успеало да го фати (НК: 12), вјаса ‘брза’, повјаса ‘побрза’: и тука не се задржа, туку продолжи да вјаса (ПДМ: 273), Добро е што било сон, повјасав да си речам (НК: 36), графио ‘канцеларија’: со поголемиот син отидовме до графиото во соседното село (Суд1: 221), даскал ‘учител’: Ако ми е до сколио даскале, и во нашето село има такво сколио (Суд2: 203), декастирио ‘суд’: Првин вие ќе се најдете на декастирио, па потоа детето што го изгубило бројчето (ПДМ: 240), декса

‘поднесе’: Ти знаеш дека миризбата на тутунот не можам да ја дексам, затоа пишин ќе се обидам на друго место, а потоа ако нема место монополот не ми бега (НК: 106), дикел ‘железна алатка со два крака за копање (лозје, градина)’: Што повеќе го ситниш и дробиш со мотиката и дикелот, повеќе ќе се размножува (ПДМ: 312), Јана ќе ги земеше ашовот и дикелот и почнуваше да рила или стреми на одредено место (Суд1: 203), Цело лозје ни го истремија со дикелите (НК:43), ендопин ‘тукашен човек’: Ендопи има многу во Солун (Суд2: 295), Од Горно Пожарско, ендопин сум, му реков (ПДМ: 125), Па нели е наш, ендопин (ПДМ: 375), ендопски ‘тукашен’: селата се ендопски, како што реков со македонско население (ППП: 91), Ти не знаеш ендопски што си и по татко и по мајка ендопин, да не речам Македонец (Суд2: 29), кадро ‘фотографија’: Колку ќе ме чини едно вакво кадرو со сите деца (Суд2: 22), карфија ‘клинец’: зедов една стара икона, со испукана лика, ја откачив од к’рфијата и полека, излегов од гумното (Кл: 111), катара ‘проклетство, несреќа; воспаление на белите дробови’: Што катара беше бре Бино, што те снајде (Кл: 133), Што катара ќе биде, не знам? (НК: 110), кирие ‘господин’: Вреди кирие, ама само од вода не се живее (ППП: 88), кирја ‘госпоѓа’: се прибираше во мансардата на кирја Јоана (Суд2: 288), ламбада ‘факел, парче борина, голема восочна свеќа’: Цел Грамос како ламбада светеше (НК: 123), мартир ‘сведок’: ете го господ над мене, тој нека биде и вукат и мартир ако успеам, сполај му, ако не пак сполај му (НК: 77), Ако не ја зборувам вистината, пак продолжи да се колне Тина Саркова, дедо Дане и Господ, нека ми се мартири (Суд2: 13), милан ‘мастило’: на сите имињата им се потцртани со црвен милан (Суд1: 222), мисур ‘чинија, каленица’: Мисури и лажици немам за сите (Суд2: 134), нарка ‘нагазна мина’: таму ќе се сретнам додека еден ден не ме крене некоја нарка во воздух (ПДМ: 12), омјаз ‘изглед, лице’: му го виде пожолтениот омјаз (Суд1: 111), Овој омјаз како да ми е познат од некаде? (НК: 96), Погледни ме право во очи, не си го криј омјазот (ПДМ: 148), омјаса ‘наликува, личи’: Многу ми умјасаш на мојот постар син што остана по планините, на фронтот (Кл: 62), офтика ‘туберкулоза’: Офтиката е полоша и од бесниот ветер (НК: 23), папсан ‘изморен, исцрпен, смирен’: Мајката, си реков, што е со мене. Да сум толку папсан, не сум (Кл: 137), патрида ‘татковина’: ги испратија на истиот остров, но не за да го научат јазикот, туку им беше речено да ја чуваат и вардат патридата од Анадолците (Суд2: 75), педи ‘момче’: Браво, педи му! ми рече тој (ПДМ: 124), педомазома ‘собирање деца’: На таа слика беа насликани деца бегалци, а под сликата пишуваше педомазома (ПДМ: 381), проедро ‘селски кмет; одговорен, тој што е на власт’: разбрав дека станал проедро на селото (ППП: 168), како проедро на селото ги поздрави селаните и трговците (ППП: 87), сколио ‘училиште’: Ако ми е до сколио даскале, и во нашето село има такво сколио (Суд2: 203), Реков јас даскале, немам деца за твоето сколио (Суд2: 203), тафтота ‘лична карта’: Ти, чедо, со мојата тафтота, ќе му го побараш на Јанко (Кл: 74), Овие бројчиња за вас се и лични исправи и тафтови и пасоши

и секакви други исправи (ПДМ: 257), филаќа 'војничка караула': наместо да помине покрај филаќата, фати лево по браздата (ПГП: 273), Првите паднаа надвор од селото, кон филаќата и Ветките Лозја (ПДМ: 57).

Синоними

Кога се проучува и анализира јазикот во уметничко-литературниот стил, не може да се одбегне синонимијата како едно од главните изразни средства. Со употребата на синонимите се потцртува смислата на искажаното, се истакнуваат карактеристиките на ликовите, се дава прецизна слика на формите и на емоциите, се избегнува едноличноста. Синонимијата сведочи за богатството на јазикот и за богатата изразност на писателот. Уметничката литература, и онаа оригинално напишана на македонски, но и преводната, претставуваат вистински и непресушен извор како за проучување на македонскиот јазик, така и за негово неисцрпно збогатување. (Груевска-Маџоска, 2017, стр. 98). Со употребата на синоними во уметничкиот текст се зголемува неговата експресивност. Лексичката синонимија се остварува по различни патишта, а особеност на јазикот на авторите е и заедничката употреба на синоними (целосни или контекстуални, односно стилски).²

Во јазичниот израз на Бицевски е евидентна честата употреба на синонимите: изврвеа сите адети и обичаи по закопот на стариот дедо Јован Орешков (НК: 32), ми се чинеше дека се млади луѓе, некако зборливи, лафции деца (Кл: 142), Тој сега веќе немаше со кого во болницата да разговара и муабет да направи (Дас: 202), почна во ликот и омјазот да го препознава својот соселанец Лука Дрезгов (Суд2: 215), Годините вистина ми се многу Тино, ама желбата и меракот ми беа уште поголеми (Суд2: 134), Ја чаре, Ристе? За Горно Пожарско Трајко нема чаре, а за неговите селани единствен спас и чаре ќе биде кога ќе дојде тоа време од нас селаните да нема ни сој, ни корен како што зборувала мојата прабаба (ПГП: 67), Тој имаше нишан, белег имаше оставено (НК: 68), Нека му се вечни сеќавањата и споменот за него, така треба за последен пат да се каже пред неговиот гроб (Суд1: 198), ме стави на голема мака и гајле (ПДМ: 35), Сега не е време за кавги и расправии (Дас: 109), од тебе и таквите како тебе не ми треба никаков совет, ниту пак ум (Ат: 47), немаше ништо со што би можела да им ја симне или да им ја намали температурата (Суд2: 34).

Фразеолошки изрази

Употребата на фразеолошките изразни средства, меѓу другото, на авторовото творештво му придаваат национален карактер. Овие средства употребени во авторската реч или во дијалогот придонесуваат

² На пр. Додевска-Михајловска (1996, стр. 187–194), осврнувајќи се на синонимијата во романите на К. Чашуле, истакнува дека обично една лексема се дополнува со други, кои се јавуваат како синонимни корелати и поблиску ја дефинираат, односно при приведување на еден или повеќе синоними среќаваме синонимски парови во кои покрај зборот што се објаснува во негова посредна или непосредна близина се приведува зборот што го објаснува.

за поцелосно предавање на содржината на кажаното, а се оживува состојбата и карактерот на говорителот. Фразеологизмите како јазично-стилско средство се мошне често вткаени во прозата на Бицевски, на пр.: почна јанса да го јаде: Оди ти Даскале, слободен си, му рече главниот доктор и почна јанса да го јаде (Дас: 131), се штрекна младата партизанка и почна да ја јаде јанса (Суд2: 245), како исцеден лимон: ги грабнаа децата од рацете на мајките, а нив ги истуркаа како исцедени лимони, оставајќи ги залипани и уплакани (ПДМ: 142), на две столици не се седи: Ти знаеш барба, дека на две столици не се седи, треба да се одлучиш со нив или со нас ќе бидеш (ПДМ: 29), чека/најде месено-бесено: Какво одење во Битола, да не мислиш таму нè чека месено-бесено? Подналушено почна да му вика неговата жена. Никогаш, па ниту сега или било кога ќе чекам месено-бесено (НК: 104), Немој да мислиш дека во твоето Пожарско ќе најдеш месено-бесено (Суд2: 46), и над попот има поп: Јас знам доктор Велко, дека над секого има некој друг, или како што вика нашиот народ и над попот има поп (Дас: 158), поголеми владици од владиката: Таквите продадени души насекаде ги има и тие се, по правило секогаш поголеми владици од владиката (Суд2: 30), бара под дрво и под камен: Но Џемо кога разбрал дека под дрво и под камен го барам, избегал во некое реканско село (Дас: 163), камен на камен не остана: До темел изгоре селото. Камен на камен не остана од куќите (ПДМ: 38), Зарем е возможно од толку куќи, од толкаво село со две цркви и четири попа, за миг да стане прав и пепел, камен на камен да не остане?! (НК: 177), ни лук јал ни лук мирисал: со неколку души ќе ги извлечеме од синорот на селото и ни лук јал ни лук мирисал (НК: 45), од празно во шупло претура: Нашиот селанец нема време да размислува и бесцелно да кутка планини, а најмалку од празно во шупло да претура како оние што не знаат како да го потрошат денот (Суд2: 198), остави на цедило: Ти си глава на селото, како проедро ги извршуваш сите работи, никогаш не си нè оставил на цедило (ПДМ: 28), како сите ѓемии да му пропаднале: Кога таа го виде без капка крв, му рече. Што ти стана Велко, како сите ѓемии да ти пропаднале. – Подобро ѓемиите да ми пропаднале, отколку јас да пропаднам, ѝ рече (Дас: 246), си ја чине водата: се сокривме во една грмушка да си чиниме вода (ПДМ: 88), Излегов под стреите да си чинам вода и наслушував (Кл: 8).

Фразеолошките изрази придонесуваат за карактеризација на ликовите, на пр.: како (од) икона е: Многу е убава жена ти, како икона е. Затоа што сам ја избрав од цела Битола. Ја бирам како бостанџијата од сред бостан (Суд2: 25), како слезена од фреска: Како да си слезена од некоја сидна фреска (Суд2: 42) лаже како Гуптин: Лаже, мамичето негово, лаже како Гуптин! (ПДМ: 101), како и за отсликување на животниот пат, односно крајот на животот, на судбината и сл.: деновите му се доброени: Деновите ми се доброени, се жалеше тој (НК: 26), тука е крајот: Значи, тука е крајот, си рече откако забележа дека Богородица и свети Јован што

му висеа околу вратот, ги изгубил (Суд2: 178), се пресели на оној свет, го испрати на оној свет: Потоа го венчава за на крајот, тој ист поп или некој друг, да го испрати на оној свет, му рече поп Димитрија и како да се окуражи малку (Суд2: 199), испушти душа: Постојано ќе стискам заби за да не ја испуштам душата пред да ги извадам децата на прав пат (Суд2: 46), сам си ја крои судбината: Можеби некогаш ќе ме стигне мајкината клетва, но се плашам дека така треба да биде, затоа секој сам си ја крои својата судбина (Суд2: 5) итн.

Значаен дел претставуваат соматските фразеолошки изрази, на пр.: нога за нога: татко ѝ како фтесен, полека, нога за нога, се врати во млинот (Суд1: 185), како капка роса на дланка: Со мајка ѝ, во спокој да ѝ е душата, ја чувавме како утринска капка роса на дланка (Дас: 160), си плукна под пазуви: На никого ни лаф, што било тоа да те издадам и три пати си плукна под пазувата, како завет (НК: 163), со прстот во устата: Оставија сè што имаа собрано, спечалено и наследено од своите предци и така, голи, со прстот во устата, тргнаа низ светот (Кл: 128), си го даде газот под кирија: Не можам и не сакам да си го дадам газот под кирија, им рече Трпко Орешков на оние од управата (НК: 15), го гризна за срцето: Некакво сомнение го гризна за срцето (НК: 69), и сидовите имаат уши: Внимавај што зборувааш Даскале, заборавааш дека и сидовите имаат уши (Дас: 97). Најчести се изразите со компонента *око*: фрли око: Цемо фрлил око на наша Симка (Дас: 160), и на тилот има очи: За таквите луѓе, како што е нашиот Даскал, нашиот народ вели: И на тилот имаат очи (Дас: 146), око на око не клал (ставил): Доктор Пашков овие неколку деноноќија, око на око не кладе (Дас: 263), Мајка цела ноќ, око на око нема да стави (Суд1: 157), око на око не си верува: Народот веќе немаше доверба, не му веруваше на сопствениот брат, око на око не си веруваше (НК: 57), очињата четири да ви играат: Одете како затулјавени, но гледајте насекаде што се случува очињата четири да ви играат (ПДМ: 73), чува како очите во главата: Не се секирај стрино, ќе ја чувам како очите во главата (Суд1: 28), прст пред око не се гледа: Тогаш во одајата во којашто спиевме, прст пред око не се гледаше, зашто темните завеси беа спуштени (Ат: 113).

Впечатлива е и употребата на зоонимските изрази, употребени за нагласување на незавидната положба на ликовите, на пр. гледа како јагне: толкави кучиња, за час можат да го разнесат човекот, а сега те гледаат како јагниња (НК: 126), колку едно магаре да се испрепелка: Сите ископавме по неколку метри, колку едно магаре да се испрепелка (Кл: 60), на умрено магаре од волкот не му е страв: На умрено магаре од волкот не му е страв, се слушна гласот на Менка Динева (Кл: 78), талка како глува кучка: ќе талкам како глува кучка низ сокаците. За каква глува кучка зборувааш ќерко, кога шест преубави и здрави дечиња севезден трчаат околу тебе (Суд2: 143), како на кученце ќе му помине: Истриј ги убаво

пред легнување и како на кученце ќе му помине (ПДМ: 72), ги поведе како квачката пилињата: Не можам да ги поведам сите деца по мене, како квачката пилињата, а едни да земам, други да оставам во вагонот и тоа не бидува (Суд2: 39), врана на врана очи не вади: „Врана на врана очи не вади“ – се потсети Даскалот на народната поговорка и така остана (Дас: 126), сам како кукавица: вие останавте сами како кукавици на изгореното огниште (ПДМ: 52), живееше повеќе од педесет години, сам како кукавица, без род и пород, без блиски (Кл: 25), како црна кукавица: Не можете ти и Јана цел живот да жалите и тагувате како црни кукавици по детето (Суд1: 214), црн како гавран: Маската што беше натоварена со дрва, беше црна како гавран и угоена (Суд2: 177), како змија под пазува: Што сте се вкочаниле докторе, како змија да ви влегла во пазувата (Дас: 226), на мравка не згазнува: Павле Фурков беше мирно и добро момче, чесно и послушно, на мравка не згазнуваше (Дас: 110), мравки му шетаат по телото: Па ти нашински лафиш? најпосле се сети Трпко Орешков да го праша, и почнаа мравки да му шетаат по телото (НК: 130).

Иако Бицевски ги употребува стандардните фразеолошки изрази, впечатливи се и различните лексички и синтаксички промени, фразеолошките модификации за вклопување во дијалозите, за постигнување оригиналност и поголем стилски ефект, односно за потсилување на изразот: блеат како јагниња и јариња пред Велигден и Ѓурѓовден: Почнаа сите деца да блеат како јагниња и јариња пред Велигден и Ѓурѓовден, кога пастирите ги делат од нивните мајки (ПДМ: 64), како искубан паун или петле на туѓо буниште: Затоа немој многу да се фудулчиш, како искубан паун или петле на туѓо буниште. Сега не е време за кавги и расправи (Дас: 109), не сме паселе заедно овци и говеда: Слушај ти даскале, од тебе и таквите како тебе не ми треба никаков совет, ниту пак ум, оти знаеш дека не сме паселе заедно овци и говеда, па ти да ми кажуваш како да постапам (Ат: 47), стави на голема мака и гајле: ме стави на голема мака и гајле (ПДМ: 35), со камшик и стап правда дели: дај ми ти мене другар Орце, со камшик и стап правда да делама, а не со зборови (Ат: 40), поминал низ трње и капини: дури да ја преброди таа криза, поминал низ трње и капини (Дас: 157), се поклонува пред парите, пред парите клечи и евала прави: Нема човек Даскале, кој не се поклонува пред парите. Таков, даскал Јоване, не е ниту измислен, ниту роден. Пред парите сите клечат и евала прават (Дас: 139), ти мене со леб, а јас со камења: Никако браче. Како бива, ти мене со леб, а јас со камења по тебе. Имај доверба во мене (Суд2: 12), наведната/исправена глава сабја не сече: Наведната глава, сабја не сече Даскале. – Јас мислам докторе, исправена глава сабја не сече, оти сите глави што со сабја се исечени, сите претходно се наведнати над трупецот (Дас: 98).

На крајот би истакнале дека Бицевски дава свој придонес не само во зачувувањето од заборавот на лексиката на својот говор, туку и на низа

топоними и антропоними, на пр.: Многу сакам Тино да ги посетам сите места: Црвента Прс, Бука, Белто Брекче, Колева Река, Ќерамидниците, Конопишта, Манчева Глава, Ѓусмевиот извор, Лешница (Суд1: 15), ги зафати и планините, накачи кон Веткото Село, Пуљов Камен, на Грежден и Гогово Гумно, до Сребрената Нивичка (Кл: 50), Од Пожарско треба да заминат, од Адрамановите: Сократ, Пена и Димо, а другите да останат дома, Тано Љугов да ги испрати: Стојанка, Крста и Ристе, од Доковите треба да заминат: Иван, Доне и Лена. Од Јачевите: Насташ, Дона, Трпко и Ристе. Од Риса Прнарова да заминат: Велика, Менка и Тина. Од Бицевите: Лина, Ѓорѓи, Дона, Митре, Велика, Марија, Петре, Трпко (ПДМ: 43).

Заклучок

Писателот Петре Бицевски пишува од душата, со колоритен јазик и јасен израз. Од лексички аспект, и во неговиот авторски текст и во бројните дијалози, тој употребува дијалектна лексика со која се потсилува исказот, додека употребата на турцизмите и на грцизмите се должи на нивната застапеност во неговиот роден говор или, пак, е изнудена од раскажувањето, барањата на стилот, од временскиот контекст и сл. И со употребата на синонимите се зголемува експресивноста на раскажувањето. Фразеолошките изрази придонесуваат за поцелосно предавање на содржината на кажаното и за оживување на состојбата и карактерот на ликовите, додека различните лексички и синтаксички модификации придонесуваат за постигнување оригиналност, поголем стилски ефект. Несомнено, лексичката анализа ја потврдува оправданоста на нашиот интерес за романите на Петре Бицевски, не само од аспект на содржината туку и од аспект на јазично-стилските особености.

Литература

1. Георгиевски, Г., Макаријоска, Л. (2015). Од лексиката на воденскиот говор (с. Кронцелено), *Македонистика* 14, Скопје, 103–183.
2. Груевска-Маџоска, С. (2017). Лексиката и стилот во делата на Живко Чинго. *Македонистика* 16, Скопје, 169–226.
3. Груевска-Маџоска, С. (2017). Синонимите во уметничката литература на македонски јазик. *Предавања на XLIX Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 106–117.
4. Додевска-Михајловска, О. (1996). *Јазикот во романите на Коле Чашуле*, (магистерски труд), Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“.
5. Друговац, М. (2005). „Нашите коски“, Петре Бицевски, *Нашите коски*, Дијалог, Скопје.
6. Јашар-Настева, О. (1985). Развојот на македонската лексика во балкански контекст и нејзиното збогатување со синоними од грчко и турско потекло. *Прилози МАНУ*, Скопје: МАНУ, 47–59.
7. Макаријоска, Л. (2009). Континуитетот на турското влијание врз македонскиот лексички систем, *Македонистика* 10, Скопје, 189–238.
8. Макаријоска, Л. (2019). За дијалектизмите во современата македонска литература, *Славистички студии*, бр. 19, Скопје: Филолошки факултет „Блаже

- Конески“, 105–130.
9. Макаријоска, Л., Цубалевска, М. (2017). За употребата на турцизмите во современата македонска литература, *LXIII научна конференција на LXIX меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура*, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 183–198.
 10. Макаријоска, Л., Цубалевска М. (2020). Дијалектната лексика во делата на писателите кои потекнуваат од Егејска Македонија, *Гласник*, 64/2, Скопје: Институт за национална историја, 49–57.
 11. Паноска, Р. (1972). Дијалектните особености во прозата на некои македонски прозаисти, *Македонски јазик*, XXIII, 205–219.
 12. Паноска, Р. (1986). Сфаќањето на битовата компонента во јазикот на македонската уметничка проза. *Битовото и историското во македонската уметничка проза* (материјали од научен собир), ур. В. Иљоски, М. Матовски, С. Јаневски, Скопје: МАНУ, 27–31.
 13. Ташова, В. (2016). *Авторските лингвостилистички маркирани единици во современата македонска проза*, докторска дисертација, Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“.

Извори

- Ат – Петре Бицевски, *Атеистот*, самостојно издание, Скопје 2013.
 Дас – Петре Бицевски, *Даскалот*, Скопје 2011.
 Кл – Петре Бицевски, *Класје*, Менора, Скопје 2004.
 НК – Петре Бицевски, *Нашите коски*, Дијалог, Скопје 2005.
 ППП – Петре Бицевски, *Песната на грдото пиле*, самостојно издание, Скопје 2013.
 ПДМ – Петре Бицевски, *Плачот на децата и мајките*, самостојно издание, Скопје 2013.
 Суд1 – Петре Бицевски, *Судбина* (прв дел), Менора, Скопје 2003.
 Суд2 – Петре Бицевски, *Судбина* (втор дел), Менора, Скопје 2008.

Liljana Makarijoska

Ss Cyril and Methodius University, Skopje

Linguistic Expression of Petre Bicevski

Abstract: Subject of our interest are the lexical features in the novels of Petre Bicevski, an author who reveals the fate of his fellows sufferers uprooted from their homeland, sharing deep common pain. We refer to the dialect lexicon, for example: *babarutka, se boravi, golifanec, karadarka, muraveshka, oleben, prizne, skrchan*, but also to the use of Turkisms and Graecisms, originating from the native speech of the author. When using phrasemes, for example: *se odmotuva klopcheto, si ja chine vodata, si go dade gazot pod kirija, se izmesha so tugja krv*, Bicevski often introduces new elements to adapt the phraseme to the specific situation, to the social and individual features of the characters, enriching in a way the national, folk phraseology: *mu vlegol gjavolot pod koshula, zamesha nevkusna kasha, pominal niz trnje i kapini, se nizhea kako crna vrvca, ne sme pasele zaedno ovci i goveda*.

Keywords: Macedonian literature, lexis, dialecticisms, Turkisms, Graecisms, phrasemes.

ГОД. VI
БР. 11

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VI
NO 11